

ÇİN-ABD TİCARET SAVAŞININ HEGEMONİK İSTİKRAR TEOREMİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

CHINA-USA TRADE WAR ANALYSIS IN THE CONTEXT OF HEGEMONIC STABILITY THEORY

İbrahim Gündüz*

Özet

Araştırma Makalesi

2016 yılında ABD’de yapılan seçimlerde D. Trump’ın seçim zaferi Dünya ticaretini doğrudan etkilemiştir. Nitekim başkanlığının ilk döneminde seçimden önce söylediği “Önce Amerika” söylemine yönelik faaliyetlere girişmiş ve ABD’nin ikili ilişkilerde dış ticaret açığı olan ülkelere karşı korumacı bir politika izlemiştir. ABD ve Çin 2019 yılı istatistiklerine göre en büyük Gayrisafi milli hasılaya sahip ülkeler sıralamasında ilk 2 sırada yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı öncelikle Çin’in dünya ticaret örgütüne girişi sonrası ticari gelişmelerini analiz etmek daha sonra Trump döneminde ABD-Çin ekonomik ilişkilerini analiz etmektir. Çalışmanın son bölümünde ise ticaret savaşları hegenomik stabilite teorisi bağlamında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Bilişim Savaşı, Çin Halk Cumhuriyeti, Ticaret Savaşı, Veri Savaşı

Geliş Tarihi

18.02.2021

Kabul Tarihi

25.05.2021

Research Article

Abstract

Trump victory in the 2016 Usa elections, has directly effected the World trade. Thus he has started activity to speech that is “America the first” and after that period USA applied protectionist policy against foreign trade deficit. USA and China were the first two big Country about the GDP in the 2019 statistics. The first purpose of this essay that analiysing the trade development after China enterance in the WTO and then USA-China relations in the Trump period. The trade war will examine in the context of hegemonic stability theory in the last part of study.

Key Words: USA, Information Wars, People Republic of China, Trade Wars, Data Wars

Received

18.02.2021

Accepted

25.05.2021

* Öğretim Görevlisi, Düzce Üniversitesi, brhmgndzz@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5878-1645>.

Giriş

Ticaret, uluslararası ilişkilerde her zaman çok önemli bir yere sahip olmuştur. Devletler kendi refah seviyelerini yükseltmek ve ticareti kolaylaştırmak amacıyla birçok düzenleme yapmıştır. İngiltere’de ortaya çıkan sanayileşme faaliyetlerine kadar temel mal ve eşya gruplarında ticari faaliyetler yürütülmüştür. Ticaretin ivmesini artıran gelişme ise buharlı gemilerin ticarete aktif olarak kullanılması olmuştur. Ticaretin gelişmesi sanayi inkılabıyla ve buharlı gelişmelerin ticarete etkin olarak kullanılmasıyla beraber Birinci Dünya Savaşı’na dek devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra 1929’da ABD’de başlayan ekonomik krizi tüm Dünya’ya yayılmıştır. Kriz sonrası ABD’nin korumacılık yönünde attığı adımların etkisiyle ticaret hacminde ciddi düşüşler görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası yapılar anlamında GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) ve BM gibi kuruluşlar oluşturularak ortak uzlaşa ve kazan-kazan politikasına yönelik uygulamalar yapılmıştır. Soğuk savaş döneminde ticaret hacminde ciddi artışlar görülmüştür. Soğuk savaş döneminin ardından ABD’nin başat gücü yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Soğuk savaş sonrasında yaşanan teknolojik değişimlerle beraber ticaret hacmi de gitgide büyümüştür. Bu dönemde özellikle yeni gelişen ticari faaliyetlerin etkisiyle ticaretin yönünde de değişimler olmuş ve Çin yükselen güç olarak ortaya çıkmıştır. Öyleki Çin, GSMH rakamlarında hızla üst sıralara çıkmıştır. Çin’in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne girmesiyle ticaret hacmi daha da büyümüştür.

ABD, Soğuk Savaş’ın ardından mutlak kazanan olmanın verdiği güvenle birlikte politika üretmede daha etkin olmaya çalışmıştır. ABD, Soğuk savaşın bitişiyle beraber hegemonik gücünü her alanda artırmaya çalışmıştır. Bu dönemde George H. W. Bush döneminde Körfez Savaşıyla başlayan güç artırma girişimleri Ortadoğu’ya yönelik politikalarla hızla yön değiştirmiştir. Siyasi ve politik süreçlere ekonomik etmenlerin de eklenmesiyle beraber ABD gücünü daha da artırarak devam etmiştir. Başkan Clinton döneminde görece daha ılımlı bir dış politika izleyen ABD, bu dönemde ekonomik ve siyasi ilişkilerde daha uzlaşmacı ve daha güvercin bir tutum sergilemiştir. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından daha çok askeri ve politik alandaki uygulamalarla gündeme gelen ABD, bu dönemde ekonomik ve ticari ilişkileri ikinci planda bırakan bir politika benimsemiş olarak görülmüştür. 11 Eylül olaylarından sonra Obama’nın birinci seçim dönemine kadar saldırgan bir dış politika benimseyen ABD bu dönemde 2008 yılında başlayan Mortgage kriziyle beraber ekonomik anlamda ciddi yara almıştır. Bu dönemde Amerikan bankacılık sisteminde irili ufaklı birçok banka iflas etmiş ya da büyük kayıplar yaşamıştır. Bu dönemden sonra ülke içinde ekonomik düzenlemeleri gündeme getiren ABD yönetimi dışarı ile ikili ilişkiler yerine daha içe dönük politikalar uygulamıştır. Obama döneminden sonra D. Trump’ın başa gelmesiyle ikili ilişkilerde ekonomi tekrar gündeme gelmiştir. Yeni göreve başlayan Trump yönetimi ekonomik yaptırım silahını kullanmış ve Çin’den başlayarak bütün dünyayı etkileyen açıklamalar yaparak küresel ticarete yeni bir tartışma başlatmıştır. Bu çalışmada Trump ve Obama dönemindeki ekonomik uygulamalara yönelik ayrıntılı analizlere de yer verilecektir.

Çalışmanın ilk iki bölümünde ABD’ye ve ÇHC’ ye ait temel ekonomik verilere ve bu iki ülkenin uyguladığı ekonomik ve siyasi politikalara ilişkin bilgilere yer verilecektir. Çalışmanın son bölümünde ise ABD-Çin ticaret savaşının uluslararası ilişkilerde yer alan önemli teorilerden biri olan hegemonik istikrar teorisi bağlamında analizi yapılacaktır. Son dönemde ABD-Çin ticaret savaşı ile ilgili yerli ve yabancı birçok farklı eser bulunmaktadır. Bu kapsamda makalenin amacı öncelikle bu krizin teori çerçevesinde analiz edilmesi ve daha sonra bu teorinin uygulamada ortaya koyduğu argümanlardan farklı olarak ticaret savaşı olgusunu bilgi sistemleri ve teknoloji gibi alanlarda temellendirmektir. Bu noktada makale, birçok görüşün aksine krizin arka planında yatan sebeplerin teknoloji ve bilgi sistemlerinin hakimiyeti noktasında birleştiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Makalede nitel ve nitel veriler kullanılacaktır.

1.Hegemonik İstikrar Teorisi

Hegemonya kavramı uluslararası ilişkilerde ön plana çıkan en önemli kavramlardan biridir. Bu kavram antik Yunan kökenlidir. Hegemonya, Eski Yunan eserlerinde daha üstün ve baskın olan devletleri ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak ifade edilmektedir (Akdağ, 2018: 219). Hegemonya kavramı, üzerinde çok farklı yorumlar yapılan bir kavram olmasına rağmen kavramın uluslararası ilişkiler alanında öne çıkması 1930’lu yıllarda hegemonik istikrar teorisinin ortaya konulmasıyla beraber önem kazanmıştır. Gramsci, her ne kadar hegemoni kavramının bilinirliğini artıran bir kişi olarak tanınsa da hegemonik istikrar teorisi kavramını ilk kullanan Amerikalı ünlü ekonomist Charles Kindlebergerdir. Kindleberger, ekonomi alanında yaptığı çalışmalarla ün kazanmasının yanı sıra 1929 büyük ekonomik buhranın nedenlerini ve sonuçlarını ortaya koyduğu “The World in Depression 1929-1939” adlı çalışmasıyla hegemonik istikrar teorisini ortaya koymuştur (Öztürk, 2011: 69). Kindleberger’in ortaya koyduğu ekonomik istikrar teorisine göre; dünya ekonomisinin devamı için hem düzen koyucu hem düzen koruyucu bir güce ihtiyaç bulunmaktadır. Bu güç hem niteliksel olarak hem de niceliksel olarak sistemi kontrol edebilecek kuvvette ve kudrette olmalıdır. Ancak böyle bir devletin var olması durumunda liberal ekonomik sistem kendini devam ettirebilecektir.

Kindleberger teorisini oluştururken 1929’dan sonraki İngiltere’nin politikalarından örneklemeler yapmıştır. Ona göre bir devletin hegemonik gücünden bahsedilmesi için, devletin sistemi koruma yönünde istekli olması ve bu kontrol için gerekli operasyonel güce sahip olması gerekmektedir (Öztürk, 2011: 69). Kindleberger’e göre sistemi istikrara kavuşturacak devlet; normal mallar için piyasa sağlamalı, sermaye akışını sağlamalı, ekonomi ve finans sisteminin tıkanıdığı noktada piyasaya çeşitli araçlarla müdahale ederek düzenin tekrar sağlanmasında ön ayak olmalıdır (Bedirhanoglu, 2006: 34). Kindleberger sonrası hegemonik istikrar teorisi farklı teoriler tarafından kullanılan bir anlayış haline gelmiş olmasına rağmen temel anlayışı uluslararası ekonomik sistemdeki bir başat gücün öncülüğünde gücün dağıtılması olarak ifade edilmektedir (Bozdağlıoğlu, 2013: 3-4).

Hegemonya kavramının günümüzdeki literatüre kazandırılmasında İtalyan yazar Antonio Gramsci’nin büyük payı bulunmaktadır. Gramsci’nin hegemonya anlayışına göre; bir gücün hegemonya kurabilmesi için ekonomik ve politik olarak başat bir güç olması yeterli değildir. Bunlara ek olarak hegemonya kuracağı grubun da diğer unsurun bu devletin gücünün üstünlüğünü kabul etmesi gerekmektedir. Bu noktada rıza kavramına sıkça atıf yapmaktadır. Gramsci bu noktadan hareketle devletten başlayıp sisteme doğru ilerleyen bir anlayış ortaya koymaktadır. Gramsci devleti de böyle düşünmüş ve devletin vatandaşla olan ilişkisine de bu açıdan bakmıştır. Gramsci devlet vatandaş ilişkilerini politik ve ekonomik ilişkilerden ziyade daha kapsayıcı materyalleri (dini değerler, düşünceler, manevi organizasyonla) birleştirerek daha kapsayıcı bir sivil toplum oluşturma düşüncesindedir. Ona göre devletin oluşmasında da politik toplum ve sivil toplumun birleşmesi olarak adlandırılan “tarihsel blok” kavramı oldukça etkilidir (Karacasulu, 2009: 60). Gramsci’ye göre toplumu oluşturan maddi ve manevi değerleri birbirine bağlayan “organik aydınlar” kavramı çok önemlidir. Bu aydınlar grubu sadece kendi buldukları alanlarda faaliyetlerde bulunmazlar aynı zamanda hegemonya hedeflerinin oluşturulmasında ve bunların organize edilmesinde de rol oynarlar. Gramscinin görüşlerine göre aydınlar sınıfı o kadar önemlidir ki bu grup olmadan toplumu hegemonyaya hazırlayan bir unsur olmadığı için hegemonya konusunda birliktelik sağlanamamaktadır (Karacasulu, 2009: 58). Hegemonya kavramında bu oluşan ahenkte en önemli mihenk taşı “rıza” kavramıdır. Çünkü rıza kavramı olmadan ortaya konulan hegemonyanın sürdürülmesi mümkün değildir. Rıza kavramından yola çıkan Gramsci hegemonyanın kurulabilmesi için grupların karşılıklı rızalarının olduğu sivil toplum olgusunu ortaya koymaktadır. Sivil toplumun varlığı doğrudan hegemonyayı besleyecek ve sistemi kendi içinde geliştiren bir yapıya kavuşturacaktır (Kaymak, 2016: 67-68).

Her ne kadar kavramın öne çıkmasında Gramsci'nin payı olsa da Gramsci'nin bu anlayışı Rus Sosyal Demokratlardan aldığı yönünde de görüşler bulunmaktadır. Bu anlayışa göre tarihin normal seyrinde ortaya çıkan kriz durumlarının doldurulmasına yarayan kavram, "hegemonya" kavramı olarak açıklanmaktadır. Yani bu anlayışa göre hegemonya kavramının ortaya çıkmasında krizlerin büyük bir payı bulunmaktadır. Krizlerin olmadığı bir durumda hegemonya kavramından bahsedilmesi mümkün değildir; çünkü güçlerin ortaya çıkmasını gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Gramsci, kavramı güçlü aktörlerin ideolojilerinin zayıf olanları etkilemesi ve onları çevrelemesi bağlamında ele almaktadır (Kaymak, 2016: 219). Gramscinin hegemonya anlayışının temelinde ideolojik temelli bir anlatım bulunmaktadır. Bunda özellikle komünist bir anlayışa sahip olmasının ve İtalyan Komünist Partisi lideri olmasının etkisi bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, hegemonya kavramıyla alakalı görüşlerin sayısında ciddi bir artış olmuştur. Özellikle eleştirel teorisyenler tarafından kavram hakkında birçok farklı görüş ortaya atılmıştır. Eleştirel teori, bilginin özelinde ise iktidar tarafından üretilen bilginin geniş kapsamlı analizler yapmaya odaklanmaktadır. Bu noktada iktidar eliyle üretilen bilginin tarafsızlık, doğruluk gibi kıstasları da kullanarak derinlemesine inceleme yapmaktadır (Okur ve Ongur, 2019: 328). Eleştirel teori yazarlarından biri olan Gilpin'e göre; hegemonya bir tür "liderlik" ifadesidir. Devletlerarasındaki ilişkide bazı devletler diğer devletler üzerinde üstünlük kurmayı başarabilmektedir. İşte bu oluşan durumda bir devletin diğer devlete karşı oluşturduğu etki "hegemonya" kavramıyla ifade edilebilmektedir (Gilpin, 1981: 116). Bir diğer önemli eleştirel teorisyen olan R.Keohane'ye göre ise hegemonya, bir devletin diğer devletlere karşı kendi istedikleri şeyleri yaptırabilme gücü demektir. Yani Keohane'ye göre devletlerin birbirlerinin üzerinde hegemonya kurması yalnızca bir olay değildir, aynı zamanda bir başkasının seçiminin değiştirilmesiyle alakalıdır. Dolayısıyla devletler bu gücü kullanırken çeşitli alanlardaki güç tahakkümlerinden faydalanmak zorundadır (Bozdağlıoğlu, 2013: 3).

Hegemonya kavramı üzerinden analizlerini yapan hegemonik istikrar teorisi, teorisyenler tarafından iki farklı şekilde ele alınmaktadır. Bunlar daha çok liberal işbirliği ve değerler etrafında toplanan geleneksel görüş ve daha çok ekonomik ve askeri vurgu yapan gerçekçi görüş olarak ifade edilmektedir. Geleneksel görüşe göre, hegemon olan güç sistemdeki diğer devletlerden daha güçlü olmalı, sistemi yönetmeye istekli olmalı ve sistemi devam ettirebilme noktasında belirli bir askeri güce sahip olmalıdır (Karacasulu, 2009: 58). Bu görüş temelde Kindleberger'in öne sürdüğü görüş olarak nitelendirilmektedir. Kindleberger hegemonik istikrar teorisini açıklarken oyun teorisinden ve kamusal mallar kavramından faydalanmıştır. Oyun teorisi, herhangi bir karar alma sürecinde -ki teori bu durumları oyun üzerinden kurgulamıştır- oyunu oluşturan karar alıcıların verdikleri kararlar doğrultusunda kendileri için en karlı duruma getirme noktasında hareket etmesini ve bu yönde uygulayacakları stratejileri konu edinmektedir (Demirci ve Palancı, 2019: 530). Kindlebergere göre, uluslararası ekonomik istikrar herkesin kazandığı kamusal ve kolektif bir üründür. Devletler ne kadar küçük olurlarsa olsunlar mutlaka sistemden pay almaktadır. Küçük ve orta büyüklükteki ülkelerde her ne kadar istemeyerek buraya katılsalar da sistemin bu ortak ürünü çıkaracağını bildikleri için sisteme dahil olacaktırlar. Bu noktada sisteme dahil olmayıp kendi başına hareket eden ve düzen bozucu hareket yapan, ekonomik güçleri yetmediği için yeteri kadar mal üretimi yapamayacak dolayısıyla gösterdiği çabadan zararı yine en çok kendisi görecektir. Kindleberge'e göre yalnızca hegemon devlet uluslararası arenada sistemi kontrol edebilecek ve kamu malı sağlayabilecek gerekli maddi ve manevi gücü bünyesinde barındırmaktadır. Buradan yola çıkan Kindleberger sistemin istikrar içinde devamı için tek bir dengeleyici gücün olmasını yeterli görmektedir (Web ve Stephan, 1989: 184).

Hegemonik istikrar teorisindeki bir diğer görüşe göre ise hegemonik istikrarın sağlanabilmesi için askeri ve ekonomik güç ön plandadır. Bu anlayışı benimseyen teorisyenlerden biri Gilpindir. Ona göre, yalnızca hegemon devlet, sistemi istediği yöne çevirmeye gücü yetecek ve zorlama tedbirler uygulayacak güce sahiptir. Bu noktada sistemin istikrarlı bir şekilde devam edebilmesi için hegemon gücün gerektiğinde dayatma tedbirlerine bile başvuracağını ifade edilmektedir (Gilpin, 1987: 78-79).

Her ne kadar Gilpin liberal görüşün kolektif mal anlayışını kabul etse de açıklamalarında daha çok hegemonik istikrarın bulunmadığı bir alanda görüşlerini temellendirmiştir. Gilpin düşüncelerinde daha çok devletlerin gücüne ve ulusal güvenliğine vurgu yapan bir tavır takınmıştır. Bu anlayış temelde gücün dağılımının hegemonun yönetiminde olduğu durumlarda baskın devletin güvenlik konularına tehdit oluşturmayacak bir şekilde sistemin özgürleşmesine katkı sağlayacağını söylemektedir. Bu anlayış, dominant devletin açtığı yolla gelirlerin, büyümenin ve diğer gelişmişlik faktörlerinin artacağını öngörmektedir. Bu amaçların gerçekleşmesinde dominant devletin sahip olduğu materyal ve materyal olmayan faktörlerin sistemin devamlılığını sürdürmesinde ve sistem bozucu ve sisteme karşı olan devletlerle mücadele etme ve ticaretin önündeki bariyerleri kaldırma noktasında yardımcı olacağına vurgu yapılmaktadır (Web ve Stephan, 1989: 184).

Bu iki anlayış her ne kadar birbirine yakın temelli olsalar da birbirlerinden bazı yönlerden ayrılmaktadır. Geleneksel hegemonik istikrar teorisine göre bütün ülkeler hegemonik istikrar durumunun sağladığı koşullarda ekonomik özgürleşmeden ve istikrardan faydalanmaktadır. Fakat ortak çıkar konusunda mutabakata varma noktasında arzu edilen noktaya ulaşamamaktadır. Bunda özellikle oyun teorisinin etkisinden dolayı ortak çıkar sonucunun imkânsız olması durumu söz konusu olmaktadır. Güvenlik temelli olan diğer yaklaşıma göre ise devletler ortak çıkar bağlamında buluşabilmektedir. Bu anlayışa göre her ne kadar devletler arasında paylaşım konusunda eşitlik olmasa da herkes sistemden bir pay almaktadır. Bu noktada büyük devleti güvenlik konusunda tehlikeye atan bir aktörün çıkması durumunda, büyük devlet sistemi daraltıp kendinin daha fazla refaha sahip olacağı yeni bir düzeni oluşturabilmektedir (Web ve Stephan, 1989: 184-185).

Hegemonik istikrar teorisine katkı sağlayan teorisyenlerden Robert Cox, Gramsci'nin kullandığı yoldan faydalanarak teoriyi geliştirmiştir. Cox, Gramscinin ortaya koyduğu "tarihsel blok" metaforundan başlayarak analizine başlar. Ona göre tarihsel bloğun oluşmasında maddi faktörlerin yanı sıra fikirlerin ve kurumların da payı bulunmaktadır. Bu üç öge birbirleriyle etkileşime girerek bir sentez oluşturmuşlar ve bu sentez de hegemonik istikrara temel oluşturmuştur. Cox, istikrarın oluşmasında üst yapı unsuru olan fikirlerin ve kurumların etkili olduğu varsayımından hareketle geçmişin şekillendiğini ve bugünün temellerinin atıldığını belirtmektedir. Cox, analizlerinde bireylerin oluşturduğu toplumlardan başlayarak devletlere ve son noktada da dünya düzenine ilişkin çıkarımlar yapmıştır. Bu çıkarımlarda üretim mekanizmasının malların üretim olgusunun yanı sıra düşüncelerin, fikirlerin, bilginin ve kurumların da yeniden şekillenmesini sağladığını belirterek salt üretime odaklanmamış, üretimin diğer alanlara sirayet eden noktalarını da dile getirmiştir. Bu noktada Cox, "insanın olduğu yerde tek bir çıktı yoktur" anlayışına uygun olarak üretim kavramını detaylı bir şekilde analiz etmiştir (Karacasulu, 2009: 61-62). Cox'un bu anlayışının temelinde toplumsal düzeyle küresel düzey arasındaki rıza kavramı vurgulanmaktadır. Cox'a göre küresel düzeyde otoritenin kurulmasında fikirsiz oйдаşma ön plana çıkmaktadır. Fikirsiz oйдаşma retoriği temelde aynı amaçlar ve hedefler doğrultusunda karşılıklı rızaya dayalı birliktelik olarak nitelendirilmektedir. Fikirsiz oйдаşmaya sıkça atıf yapılmasında hegemon gücün rızaya dayalı olmayan bir yöntemle yaptığı her türlü faaliyetin amacına ulaşmayacağı dolayısıyla istikrarın kurulamayacağı anlayışının etkisi bulunmaktadır (Şöhret, 2011: 8).

Hegemonik istikrar teorisi konusunda bir diğer önemli eleştirel kuramcı da Robert Keohane'dir. Keohane'ye göre dünya politikasında düzen tek bir aktör tarafından ortaya konulmaktadır. Öyleki burada hegemonik gücü kullanmada bütünsel bir nitelik bulunmaktadır. Hegemonik güç, bölünemez anlayışı hakimdir. İkinci olarak eğer istikrar ve düzenin devamlılığı söz konusu ise hegemon aktör devamlılığı esastır. Keohane'ye göre eğer hegemon ortadan kalkarsa düzende ortadan kalkmaktadır. Keohane, hegemonya kavramını detaylandırırken maddi kaynaklara vurgu yapmaktadır. Ona göre hegemon olan güç; sermaye, piyasa ve ham madde konusunda piyasalarda üstün bir konumda bulunmalıdır. Bu noktada pazara hakim olan dünyaya da hegemon olur mantığında ilerleyen Keohane, büyük nüfuslu devletlere mal satmanın hegemon olma noktasında kilit role sahip olduğunu dile

getirmektedir. Keohane, hegemon aktörün miktar bazlı bir satıştan ziyade daha çok para kazandıran malların üretiminde öne çıkması gerektiğini dile getirmektedir (Keohane, 1984: 33-34).

Hegemonik istikrar teorisi her ne kadar detaylı analizlerle geliştirilmiş olsa da özellikle son dönemde teorideki bir takım kavramsal belirsizlikler ortaya konmuştur. Bu eleştirilerin ilki bir devletin hegemon olarak nitelendirilmesinin ne zaman gerçekleştiği konusundaki belirsizliktir. Örneğin bir devletin hegemon olmasında hangi unsurlar hangi oranda bulunursa ve devlet bunu hangi politikalarla uygularsa hegemonik bir güç olarak nitelendirilebilecektir. Bu noktada bazı yazarlara göre bazı dönemlerde hegemon olarak nitelendirilen devletler bazı yazarlar tarafından yarı hegemon ya da hegemon olmayan olarak nitelendirilmektedir. İkinci olarak hegemonya kavramında altı çizilen kavramlardan biri olan güç kavramındaki belirsizliğe vurgu yapılmaktadır. Örneğin Gilpin'e göre hegemonik güç olabilmek için donanma gücü ve askeri güç önemli iken; Krasner'e göre potansiyel ekonomik güç bu anlamda önemli olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer önemli belirsizlik ise kolektif ürünler açısından ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar kolektif bir ürün çıktısından bahsedilse de ürünlerin piyasa çıkmasında zorlama veya diğer tedbirler zaten ürünlerin arzı için kullanılan yöntemlerdir. Dolayısıyla zor kullanma yönteminin olduğu bir yerde kolektif bir ürün kavramından bahsetmek belirsizliklere yol açmaktadır. Hegemonik istikrar teorisi konusundaki son belirsizlik ise güç teorilerinin karşılaştığı zorluklara benzer nitelik taşımaktadır. Bu noktada modelleme ve bunların ifade edilmesi noktasında hegemonik istikrar teorisi fakir bir teori olarak ifade edilmektedir (Mckeown, 1983: 76-80). Hegemonik istikrar teorisine bir eleştiri de teorinin neden-sonuç ilişkisini hatalı kurmakta ve nedenlerle sonuçları birbirine karıştırmakta olduğuna yöneliktir. Bu konuya ilişkin yazılarda teorinin ABD hegemonyasını meşrulaştırmak amacıyla oluşturulduğu ve bu kapsamda çalışmalar yapıldığı söylenmektedir. Ayrıca Wallerstein tarafından ortaya atılan merkez-çevre yaklaşımındaki merkez ülkelerin haklılıklarını savunurken, merkezin yararına olan herkesin yararınadır tarzında bir anlayışı ifade ettiği belirtilmektedir (Bedirhanoglu, 2006: 39).

2.Trump Dönemi ABD Ekonomisinin Genel Görünümü

2016 yılında yapılan başkanlık seçimlerini Cumhuriyetçi aday Donald Trump'ın kazanması dünyada şaşkınlığa neden olmuştur. Öncelikle belirtilmesi ve analiz edilmesi gereken husus Donald Trump'ı başkanlığa götüren koşulların neler olduğudur. 2008 yılında Başkan Barrack Obama döneminde ABD ekonomisinde başlayan ekonomik kriz önce ABD'yi ardından büyük finans kuruluşlarına sahip olan ülkeleri derinden etkilemiştir. 2007 yılında ABD konut piyasasında başlayan bozulmalar bir krize neden olacak derinliğe gelinceye dek üzerinde durulmayan bir durum olarak düşünülmüştür. Konut piyasasında yaşanan bu krizin nedenleri incelendiğinde; likidite bolluğu, özensiz krediler, şeffaflık eksikliği ve sistemdeki aksaklıklar başlıca etkenler olarak sıralanmaktadır (Alantar, 2008: 1). Kriz, öncelikle konut sektöründe konutların birkaç kez ipoteklenerek yeni konut alımına neden olan özensiz finansmanlarla yavaş yavaş büyümüş ve her yeni gün konut fiyatlarının değeri oldukça yüksek oranda artış göstermiştir. Bu durum bir kartopu etkisi yaparak bütün dünyada bu alandaki firmalara ve ürünlere talep patlaması şeklinde yansımıştır. Sistemin kilitlendiği nokta ise borç alanların borçlarını ödeyemeyip ellerindeki konutları satışa çıkarmalarıyla patlak vermiştir. Piyasada yaşanan para bolluğuyla birlikte konutların fiyatlarının aşırı artışından dolayı borcunu ödeyemeyen bireyler fiyatları daha ucuz olarak belirlemiştir. Bu kişilerin belirledikleri fiyat piyasa fiyatının çok altında olduğu için kredileri ödemekte zorluk çekenler de aynı yöntemle evleri ellerinden çıkarmaya çalışmıştır. Piyasa fiyatı ile gerçek fiyat arasında oluşan fark kapanamayacak noktaya gelince piyasa yavaş yavaş çatırdamaya başlamıştır. İşte 2008 yılında ABDli en büyük yatırım bankası olan Lehman Brothers'ın batmasına yol açan kriz böyle başlamıştır (Dünya, 2009). Bu sürecin sonunda başlayan kriz öncelikle ABD finansal piyasalarını etkilemiş daha sonra da özellikle ABDli Mortgage fonlarında yatırımı bulunan bütün ülkelere yayılmıştır. Krizin etkileri yalnızca ekonomik olmamış aynı zamanda da siyasi yönetim anlayışlarını da derinden etkilemiştir. Bu faktörlerin etkisi D.

Trump'ın konuşmalarına da yansımış ve "Önce Amerika" söylemi başkanlık öncesi ve sonrası konuşmalarında etkili bir argüman olarak kullanılmıştır (Time, 2019).

2012 yılında yapılan seçimlerde her ne kadar Obama tekrar seçilse de 2016 yılında Obama politikalarından memnuniyetsizlik hat safhaya ulaşmış ve bu süreç sonucunda D.Trump iktidara gelmiştir. Obama sonrası dönemde Amerika'nın globalleşme karşıtı bir tavır takındığı ve daha çok iç politikaya ve ekonomi meselelerine önem verdiği bir döneme girilmiştir. Bunda krizin etkilerinin Amerikan halkının refah seviyesini derinden etkilemesi büyük paya sahiptir. Amerika için özellikle 2008 öncesi ekonomik patlama ve 2008 sonrası göreceli ekonomik resesyona D.Trump'ı başa getiren en önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Trump'ın söylemlerinde sık sık vurgu yaptığı "eski güzel günler" mottosu halk tarafından kabul edilmiştir (Project Syndicate, 2016). Trump'ın başkan seçilmesinde etkili olan bir diğer önemli söylem de yoksulluk üzerine kurgulanmıştır. ABD'de kırsal alan seçmen oy tercihleri ile metropol oy tercihleri arasında ciddi bir fark bulunmaktadır. Trump, bu farkı da iyi kullanmış ve politika söylemini daha çok fakirleşen kırsal bölgenin anlayacağı dilde hazırlamıştır. Meksika'ya duvar yapması, ABD dışında faaliyet gösteren şirketlere vergi artışı uygulaması, ticareti ABD lehine baskın yöntemlerle çevirmeye çalışacağını söylemesi, kırsal alanda oldukça kabul görmüştür. Nitekim seçim sonuçları dikkate alındığında Trump'ın metropol olmayan bölgelerden daha fazla oy aldığı görülmektedir (Goetz, Partridge ve Stephens, 2018: 3). Trump'ın kırsal bölgeler üzerine vurgu yapmasında kırsal bölgelerdeki yoksulluk oranının daha yüksek olmasının ve ekonomik faaliyetlerden beklentilerin düşük olmasının büyük etkisi bulunmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalarda intihar ve madde bağımlılığının bu bölgelerde yüksek olması da ekonomik ve siyasi koşulları bu bölgelere uygun siyaset üretmeye zorunlu kılmıştır (Goetz, Partridge, ve Stephens, 2018: 12).

Donald Trump'ın 2016 yılında yaptığı mitinglerde kullandığı ifadeleri çalışmalarında inceleyen Lamont, Trump'ın şu üç konuyu diğerlerine göre daha çok vurguladığı sonucuna ulaşmıştır. Bunlar; Göçmenler, Afrika kökenli Amerikalılar ve işçiler. Trump'ın konuşmalarında göçmenler konusunda illegal göçe vurgu ön plana çıkmaktadır. Latin kökenli göçmenlere yönelik vurguda ise daha sert bir dil tercih edilmiştir. Latin kökenli göçmenler ifade edilirken özellikle Latin kökenli göçmenlerin toplumda ortaya çıkardığı durumu tehlikeli olarak ifade eden Trump, bu grupta yer alan insanları dışlayıcı bir dil kullanılmıştır. Müslüman göçmenleri ise terörist gruplar tarafından kandırılabilir bir grup olarak ifade ettiği görülmüştür. Afrika kökenli Amerikalılar konusunda ise konuşmalarında bu insanların ihtiyaç sahibi muhtaç kişiler olduklarına vurgu yapılmış ve bu insanlara yönelik de dışlayıcı ve ötekileştirici bir dil kullanılmıştır. Ayrıca bu insanların şehirlerde şiddet yoluna bulaştıklarını ve güvenlik problemleri ortaya çıkardıkları dile getirmiştir. Bu insanların, Trump'ın konuşmalarında tek tipleştirildikleri ve fakir olarak adlandırıldıkları görülmektedir (Lamont, Park ve Hurtado, 2017: 156-157).

Donald Trump, kampanyası boyunca üç ana başlıkta konuşmalarını sürdürmüştür. Bunlardan ilki ticaret hacminin dengede olması durumu, ikincisi para manipülasyonları ve sonuncusu ise felakete yol açacak derecede kötü olan ticari anlaşmalar. Bu başlıklardan ilki olan konuda ABD her ne kadar büyük bir ekonomiye sahip olsa da ithalat-ihracat dengesi noktasında 500 milyar dolarlık bir açık bulunmaktadır. Bu fark Dünya Bankası verileri baz alındığında neredeyse Amerikan GSMH'nin %2'sine denk gelmektedir. Bununla birlikte bu açığın büyük bir çoğunluğu da Çin, Japonya ve G. Kore'ye karşı oluşmaktadır. Trump'ın danışmanlarına göre bu alanda politikalar doğrultusunda ithalatta meydana gelebilecek bir azalma talebi düşürebilir ve işgücü istatistiklerine zarar verebilirdi dolayısıyla temkinli adım atılmak zorundaydı. 2. ve 3. başlıklar ise Çin ile alakalı bir nitelik taşımaktaydı. Trump'a göre bütçe açığının asıl sebebi bu iki madde olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada para manipülasyonu konusunda Almanya da eleştirilen bir devlet olarak göze çarpmaktadır. Ticari anlaşmalar konusunda ise Trump, NAFTA konusunda ABD'nin zararına olan bir sistemin yürütüldüğünü düşünmekteydi. Bu bağlamda bu anlaşmanın değiştirilmesi açısından öncelikle

Meksika'dan yapılan ithalata %35 vergi koymakla tehdit etmiştir. ABD ikili anlaşmalar konusunda bir diğer problemi de G.Kore ile yaşamaktaydı. Trump, G.Kore ile yapılan anlaşmayı ABD'li meslek erbabını öldüren bir anlaşma olarak değerlendirmekteydi. Bu bağlamda G.Kore'ye de bir baskı uygulanmaya çalışıldığı görülmüştür (Noland, 2018: 262-263). Buraya kadar olan bölümde Donald Trump'ın başkanlık öncesi genel söylemleri ve uygulamalarına yer verilmiştir. Buradan sonraki bölümde istatistiki veriler ışığında ABD ekonomisinin Trump dönemindeki seyri irdelenecektir.

Tablo:1 Trump Döneminde ABD Ekonomisinin Genel Görünümü

	2016	2017	2018
Toplam İşgücü	162.628.720	164.347.097	164.949.531
GSMH\$ (Trilyon\$)	18.707	19.485	20.494
(Kişi Başına Düşen Milli Gelir\$)	57.904	57.927	62.794
İhracat Artış Oranı (2.372 Tr\$ 2015)	-0.014	3.478	3.016
İthalat Artış Oranı (2.787 TR\$ 2015)	1.991	4.707	4.366
İşsizlik	4.87	4.36	3.93
Enflasyon	1.262	2.13	2.443
Dış Direkt Yatırımlar (Net Çıktılar) Milyar \$	318.318	384.572	-78.456
Direk Dış Yatırımlar(Net Girişler) Milyar \$	494.439	354.649	258.39

Kaynak: <https://data.worldbank.org/country/united-states?>(Erişim tarihi: 05. 04.2020)

Tablonun analizi, Trump dönemi ABD ekonomisinin genel görünümü hakkında fikir verecektir. Trump dönemindeki ilk veri olan işgücü istatistiklerini içermektedir. Bir ülkenin gelişmişliği açısından en önemli faktörlerden biri işgücüdür. Devletler için iş olanakları sunmak kadar sahaya yeterince işgücü de sürmek gerekmektedir. Bu bağlamda işgücü, sürdürülebilir bir büyümenin en temel taşlarından biridir. Bu sınıfa giren grupta 15 yaşın üstündeki kişiler, işe sahip olanlar ve iş arayanlar yer almaktadır. Küreleşme ve ekonomik anlamda gelişmenin etkisiyle hem işgücünün yapısında hem de işgücü piyasasında ciddi değişimler görülmektedir. Öğrenciler, para almayan işçiler ve aile üyeleri bu gruba dahil edilmez. Yeni gelişen bu süreçte işletmeler genellikle nitelikli bir çekirdek işgücünün haricinde üretimin birçok aşamasında artan oranda niteliksiz ve çok düşük ücretle bir işgücü kullanması, mevcut çalışma standartlarının tam olarak uygulanmaması, işçi sendikalarının etkiliğinin azaltılması birçok ülkede işgücünün yeniden yapılanmasını ve esnek istihdamı zorunlu hale getirmiş, işsizliği ise artırmıştır (Erol, 2016: 34).

Tablodaki ilk veri olan işgücü konusunda Trump döneminde işgücü istatistikleri Obama dönemine göre oldukça iyi bir seviyede yer almaktadır. Obama döneminde ortalama 1 milyondan daha az istihdam oluşturulurken Trump döneminin ilk yıllarında işgücü sayılarında kayda değer bir artış görülmektedir. Bununla birlikte 2018 yılında göreceli olarak işgücü istatistiklerinde bir düşüş görülmüştür. Bu düşüşte Trump'ın ülkelerle yapılan ticaret konusunda aldığı şahin tutumun etkisiyle piyasanın daralması ve insanların iş bulma konusundaki isteklerinin azalmasının etkisi bulunduğu düşünülmektedir. İşgücü istatistikleri 2019 yılında ciddi oranda artış yaşanmıştır. Bu artışta ABD dışındaki şirketlerin ABD'ye dönmesinin ve ekonomik düzelmelerin etkileri olduğu ayrıca ticaret savaşındaki belirsizliklerin ABD lehine dönmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu veriler ışığında, Trump her ne kadar popülist bir söylem takınmış olsa da ekonomi konusunda selefi Obama'dan GSMH konusunda daha başarılı bir tavır sergilemiştir. Obama döneminde 8 yıllık periyotta GSMH artışı yaklaşık 4 trilyon dolar civarında olmuşken Trump döneminde 2 yıllık periyotta 1.8 trilyon dolarlık bir artış yaşanmıştır. Bu artışta ABD'li dev şirketlerin ABD'ye dönmesinin ve ABD dışındaki off shore kaynakların ABD'ye dönmesinin etkisi bulunmaktadır. Kişi başına milli gelir artışında da

Trump uygulamaları olumlu sonuçlar vermiştir. Trump'ı iktidara taşıyan “ABD’yi tekrar büyük yapma” idealinin gerçekleşmesi bakımından kişi başına düşen gelirin artması olumlu olarak değerlendirilmektedir. 2 yıllık kısa bir periyot içerisinde kişi başına düşen gelirden yaklaşık 5 bin dolar artış olmuştur. Bu artışın Obama dönemine nazaran daha fazla olması, önümüzdeki seçimlerde Trump açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Tabloda yer alan en önemli istatistiklerden biri de işsizlik oranıdır. Trump başkanlık konuşmalarında sıkça ABD’li firmaları ABD’ye dönmeye teşvik etmiş ve dönmeyenlere yönelik çeşitli cezalar olabileceğine ilişkin açıklamalar yapmıştır (The Washington Post , 2016).

İşsizlik istatistikleri işgücü istatistikleriyle birlikte analiz edildiğinde özellikle Trump’ın söyleminin iç ekonomiye olumlu bir şekilde yansdığı görülmektedir. Bu söylemlerin etkisiyle işsizlik oranlarında gittikçe azalan oranda bir işsizlik rakamına ulaşılmıştır. 2019 yılı işsizlik verileri açısından rekor yılı olarak ifade edilmektedir. 2019 yılının eylül ayı işsizlik verilerine göre işsizlik oranı %3.5 olarak ölçülmüştür. Bu oran 1969 yılından beri ölçülen en düşük veri olması dolayısıyla önem arz etmektedir. Aynı zamanda saatlik ücretlerinde bir önceki seneye göre % 2.9 düzeyinde artması refahın yayılması açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir (Dünya, 2019). Bu veri ABD başkanı Trump’ın söyleminin ekonomi politikaları noktasında olumlu sonuç verdiğini göstermektedir. Trump söylem olarak her ne kadar Amerika’yı önceleyen bir politika benimsemiş olsa da dış yatırımcıyı ülkesine çekme noktasında istediği verimi elde edememiştir. Özellikle ABD gibi bir ülkede dış yatırımların önemli bir düzenleyici ve geliştirici etkisi bulunmaktadır. Trump’ın iktidara geldiği yılsonu net dış yatırım yaklaşık 180 milyar dolar net çıkışlar tarafında bulunmaktadır. Bununla birlikte 2018 yılı itibariyle bu tutar yaklaşık 350 milyar dolar seviyelerinde gerçekleşmiştir. Trump politikalarının etkisiyle net çıkışların arttığı gözlemlenmektedir. Dış yatırımlar miktarındaki bu gerilemede Trump’ın ABD merkezli ticaret anlayışının, Amerikan politikasındaki belirsizliklerin ve dünya ticaret hacmindeki daralmanın etkili olduğu düşünülmektedir. Trump’ın ticareti ABD lehine geliştirmeye yönelik söyleminin ve davranışlarının oluşturduğu olumsuz etkinin ABD’nin kendi iç dinamiklerine de zarar verdiği düşünülebilmektedir.

3. Xi Jinping Döneminde Çin Ekonomisinin Genel Görünümü

Çalışmanın bu bölümünde ağırlıklı olarak Xi Jinping dönemindeki ekonomik veriler analiz edilecek olup bununla birlikte Çin ekonomisinin genel seyrini analiz etmek adına Çin’in kurucu lideri Mao Zedong ve sonraki lideri Deng’in ekonomik politikalarına değinilecektir.

1949 yılında Mao Zedong’un başa geçmesiyle beraber Çin’de çok güçlü bir reform hareketi başlamıştır. Bu dönemde özellikle kırsal bölgelerin kalkınmasıyla birlikte bir ekonomik büyüme planlanmış ve bu kapsamda köyden kente doğru bir sanayileşme politikası güdülmüştür. Bu dönemde Mao tarafından öne sürülen büyük ileri atılım projesi kapsamında ağır sanayi fabrikalarının kırsal bölgelerde inşa edildiği görülmektedir (Şimşek, 2005: 78). Mao döneminde daha çok sosyalist politikalar uygulanmış ve refahın genele yayılmasına yönelik bir politika izlenmiştir. Ayrıca söz konusu dönemde iç pazarı korumaya yönelik ekonomik planlamaya ve uygulamaları görülmektedir (Çalık, 2011: 186). 1950 yılında yaklaşık 400\$ olan kişi başına milli gelir Mao’nun öldüğü yıl olan 1978’de yaklaşık 900\$ seviyelerine gelmiştir. Görüldüğü gibi bu dönemde kişi başına düşen gelirden önemli bir artış sağlanamamıştır. Aynı dönemde Japonya’nın kişi başına düşen milli geliri 1950 yılında yaklaşık 2000\$ iken 1978 yılında 12.000\$’dan daha fazladır. Bu noktada İkinci Dünya Savaşı sonrasında Japon ekonomisinin yüzünü batıya dönmelerinin ve batı ile özellikle de ABD ile ilişkilerini geliştirerek daha çok teknoloji üreten bir ekonomi olmasının etkisi görülmektedir (Morrison, 2019: 7).

Mao döneminde her ne kadar Çin sanayileşmeye yönelik faaliyetlere girişse de kayda değer ilerleme tam olarak selefi Deng döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Deng’in başa geçmesiyle beraber devletin ekonomi politikalarında ciddi değişimler olmuştur. Deng döneminde batılı ülkelere ve kurumlara olan bakış açısında ciddi bir değişim görülmektedir. Bu kapsamda Deng döneminde Batı ve

onun ekonomik yapılanma biçimi olan kapitalizmle olan mesafeli duruş kaldırılmıştır. Mao döneminde daha çok iç gelişmeler ve dengelerle büyüme sürecini sürdüren Çin, Deng döneminden sonra Batı ile beraber bilgi birikimini artırmaya yönelik politikalar üretmiştir. Ekonomik ve teknolojik anlamda Batı'dan faydalanma yönünde anlayışa sahip olan Deng döneminde, Mao döneminde Batı'nın diğer devletlere müdahale aracı olarak kullandığı söylenen IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlarla ilişkiler kuvvetlendirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda ülkenin altyapı-üst yapı faaliyetleri ile ekonomi alanındaki faaliyetlerde kullanılmak üzere bu kurumlardan krediler çekilmiştir (Üngör, 2009: 32). Bu dönemde yapılan reformlar neticesinde Çin, daha çok serbest piyasa ekonomisine yaklaşıma çalışan, dış dünyaya açılan, bu kapsamda hem içerde hem de dışarda yoğun talep gören bir ülke haline gelmiştir (Çalık, 2011: 186). Çin bu dönemde Mao dönemindeki düzenlemelerde bazı değişiklikler yapmıştır. Özellikle Mao döneminde kır temelli ekonomi anlayışı büyük oranda etkileyen 1978 "Sözleşmeli Aile Sorumluluk Sistemi" bu konudaki en önemli reformlardan biridir. Bu sistem temelde merkezi otoritenin tarımsal üretim noktasındaki etkisini artırarak bu yolla üretim artışında ailelerin etkili olduğu bir anlayışı hakim kılma esasına dayanmaktadır (Öz ve Yıldırım, 2011: 205). Bu sistem hem miktar hem de üründen elde edilen gelir anlamında Çin ekonomisine ciddi bir getiri sağlamıştır (Fan, 1991: 275). Bununla beraber 1984 yılında yapılan ekonomi reformuyla beraber ekonomik kalkınmada yön köyden kente kaydırılmıştır. Ancak bu yöndeki uygulamalar Çin'de istenilen etkileri tam olarak gösterememiştir.

1992 yılında Çin lideri Deng'in yaptığı açıklamalarla beraber ekonomi anlayışı ciddi oranda değiştirmiştir. Deng, planlı ekonominin tam olarak sosyalizm olmadığı gibi piyasa sisteminin de tam anlamıyla kapitalizm demek olmadığını söylemiştir. Bu anlayışla beraber kapitalizmde de planlamanın olabileceği anlayışı benimsenmiş ve ülkesinin anlayışını ciddi anlamda değiştirmiştir (Öz ve Yıldırım, 2011: 205). Deng döneminde uygulanan sosyalist-kapitalist anlayış bu dönemdeki ekonomik verilere de yansımıştır. Çin ekonomisi önceki yıllarda dış ticaret açığı verirken 1990 yılında dış ticaret fazlası yaklaşık 9 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Bu tutar ise dış ticaret hacminin yaklaşık %7.5'lik kısmına denk gelmektedir (China Statistic Press, 2010).

Çin'in ekonomik gelişiminde hiç şüphesiz en önemli dönüm noktalarından biri de Dünya Ticaret Örgütüne üyeliğidir. Kurucu liderinin kapitalist devletlerin bir aracı olarak gördüğü bu kuruma 2001 yılında üyelikle beraber Çin ekonomik anlayışında ciddi bir değişim görülmektedir. Hiç şüphesiz 1986 yılında GATT'a üyelik yolunda adımlar atan ve 1989 yılında IMF'ye katılan Çin devleti için DTÖ(Dünya Ticaret Örgütü)'ye üyelik ekonominin dışa açılmasında kilit bir yer edinmektedir. Bu dönemden sonra Çin pazarı daha ulaşılabilir ve dışa açık bir pazar haline gelmiştir. DTÖ'ye üyelikle beraber Çin devleti bazı taahhütler vermiştir. Bu taahhütlerle beraber Çin pazarına yabancı şirketlerin erişimi kolaylaşacak ve şirketler güvence altına alınacak, ithalatta gümrük vergileri ciddi boyutta ve kalıcı bir şekilde azaltılacak, yabancı doğrudan yatırımlara daha öngörülebilir bir alan oluşturulacaktır. Aynı zamanda ticaret serbest mal ve pazar ekonomisinin gerektirdiği ölçüde adil, şeffaf olacak henüz gelişmemiş olan başta altyapı-üst yapı şirketleri, sermaye piyasası şirketleri, telekomünikasyon şirketleri gibi alanlarda dışarıdan gelen yatırımcılara faaliyet izni verilerek ekonomide sürdürülebilir, rekabet edilebilir bir piyasa koşulları oluşturulacaktır (Şimşek, 2005: 79).

2009 yılında Amerika'da patlak veren Mortgage krizi dünya ekonomisini derinden etkilemiştir. Etki öncelikle kredi veren kuruluşlar etrafında başlamış daha sonra finansal piyasalar, bankalar ve parasal işlemin olduğu bütün sistemleri etkilemiştir. Bu krizden en büyük yarayı ABD almasına rağmen Çin'de bu krizden derinden etkilenmiştir. 2009 yılında başlayan küresel ekonomik kriz dışarıya açılmaya yeni başlamış olan Çin ekonomisini hem mal piyasası noktasında hem para piyasası noktasında ciddi oranlarda zarara sokan gelişmelere sahne olmuştur. Krizin etkilerinin görülmeye başladığı yıl olan 2009 yılında 20 milyon işçi işsiz kalmış ve evlerine dönmek zorunda kalmıştır. İşsizlik oranıyla beraber 2008 yılının son çeyreğinde GSMH %6.8'e düşmüştür. Bu oranların

ekonominin tümüne nüfuz etmesini engellemek adına Çin 586 milyar dolarlık bir yardım paketi hazırlayarak piyasanın durak çarklarını döndürmeye çalışmıştır (Morrison, 2019: 9).

Buraya kadar olan kısımda genel olarak Xi Jinping öncesi Çin ekonomisinin kısa bir değerlendirilmesi yapılmıştır. 12 Kasım 2012 yılında 18. Çin Komünist Parti kurultayında Xi Jinping Komünist Parti Genel Sekreteri olarak seçilmiştir (China, 2012). Xi Jinping, göreve başlar başlamaz birçok alana yönelik net mesajlar vermiş ve bu anlamda birçok lider tarafından takdir edilir hale gelmiştir. Özellikle yolsuzlukla mücadele ve refahı artırmaya yönelik politikalar uygulayacağını vurgulamasıyla ekonomistler açısından da önemli bir figür haline gelmiştir. Ekonomistler Jinping’i “Büyük İmparator” olarak adlandırmış ve Mao Zedong’tan sonra gelen en önemli siyasi lider olarak tanımlamışlardır. Aynı zamanda Xi Jinping “Herşeyin Başkanı” olarak da nitelendirilmiştir. Hiç şüphesiz bu isimlendirmelerde yolsuzlukla mücadele konusunda sık sık yaptığı vurguların etkisi bulunmaktadır (Brown, 2017: 17). Xi Jinping’in göreve gelir gelmez uygulamaya koyduğu politika amaçlarını beş başlık altında toplanabilmektedir. Bunlar: barışçıl gelişme, yeni model ülke ilişkileri, komşuluk diplomasisi, gelişmiş ülkelerle işbirliği ve çok taraflı ilişkilerdir (Swaine, 2015: 4-7). Bu başlık altındaki hususlarda barışçıl gelişme noktasında Çin devletinin pozitif ve kazan-kazan anlayışına dayalı bir dış politika izleyeceği belirtilmiştir. Xi Jinping için; 2010 GSMH rakamlarının 2020 'de iki katına çıkarılması ve modern, müreffeh, güçlü, demokratik, kültür bakımından kuvvetli ve bütün gelişmelerin birbiri ile uyumlu bir devlet oluşturma amacı temel hedeftir. Bu noktada “Çin Rüyası” hedef nokta olarak belirlenmiştir (Jinping, 2014: 292). Bu ilkelerden en önemlilerinden biri hiç şüphesiz komşuluk diplomasisi ilkesidir. Bu kapsamda kuşak yol projesi kilit bir öneme sahip bir proje olarak ortaya çıkmaktadır. Xi’nin göreve başlamasından yaklaşık altı ay sonra eski İpek Yolu yeniden canlandırarak Yeni İpek Yolu projesi açıklanmıştır. Proje genel olarak ülkeler arası ilişkileri kuvvetlendirici, ekonomik işbirliğini artırıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde proje sadece Çin için değil, üzerinden geçtiği coğrafyalar için de önemli bir gelir ve prestij kaynağı olarak nitelendirilmektedir (Tekir ve Demir, 2019: 265). Çin Devlet Başkanı 7 Eylül 2013 tarihinde Nazarbayev Üniversitesinde İpek Yolu projesinin duyurusunu yapmıştır. Bu denli büyük bir projenin başka bir ülke sınırlarında açıklanması hem prestij hem de iyi komşuluk ilişkileri açısından ikili ilişkiler açısından kayda değer bir etkiye sahip olmuştur (Karamurtlu, 2020: 64).

Tablo 2: Çin Ekonomik Göstergeleri (2013-2018)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nüfus Artış Hızı(%)	0,55	0,54	0,53	0,51	0,49	0,47
GSMH\$ (Trilyon\$)	9,57	10,439	11,016	11,138	12,143	13,608
GSYH (Kişi Başına Düşen Milli Gelir\$)	6.770	7.500	7.910	8.210	8.630	9.470
İhracat (Milyar\$)	2.210,7	2.343,2	2.280,5	2.135,3	2.279,2	2.491,4
İthalat (Milyar\$)	1.949,3	1.963,1	1.601,8	1.524,7	1.790	2.109
Real Büyüme (Aylık)	7,8	7,3	6,9	6,7	6,8	6,6
İşsizlik	4,6	4,6	4,6	4,5	4,4	4,42
Devlet Borcunun Milli Gelire Oranı	37	39,9	41,1	44,2	46,8	50,5

Enflasyon (Bu veri Dünya bankası internet sitesindeki verilerden derlenmiştir)	2,62	1,92	1,44	2,00	1,59	2,07
Alan Bazlı Ekonomi Tarım (%)	9,3	87	84	81	76	72
Sanayi (%)	44	43,3	411	401	405	407
Hizmet (%)	467	48	505	518	519	522

Kaynak: <https://data.worldbank.org/indicator> (Erişim Tarihi: 03.04.2020)

Tabloda Xi dönemindeki ekonominin genel durumuna ilişkin istatistiki bilgilere yer verilmiştir. Tabloda yer alan ilk veri olan nüfus artış hızında kademeli bir düşüş görülmektedir. Özellikle artan nüfusuna yeterince kaynak üretemeyen Çin uzun yıllar tek çocuk politikasını bir devlet politikası olarak uygulamış ancak ortaya çıkan durumun getirdiği vahim sonuçlar nedeniyle bu anlamdaki yasaklar yumuşatılmıştır. Bu yasakların azaltılmasında geleneksel aile ve kültür bağlarının zayıflaması, ekonominin durağan hale gelmesi, sosyal memnuniyetsizliklerin etkisi görülmektedir (NTV, 2016).

Tablo 2’de yer alan en önemli verilerden biri ihracat-ithalat rakamlarıdır. 2014 yılından sonra ekonominin sıkışması dolayısıyla ithalat ve ihracat miktarlarında düşüş görülmüştür. Bu düşüş kendini ithalat alanında daha çok göstermiştir. Bu anlamda teknolojik aletlerin üretiminde ve temel ekonomik faaliyetlerde ara mal ihtiyacının azalmasıyla birlikte ithalat kısılmıştır. Ancak burada önemli olan husus; ithalattaki düşüş miktarının ihracatın yaklaşık üç katı olmasıdır. Bu gelişmede özellikle bölgesel ekonomi anlayışının etkisi görülmektedir. Temel ekonomik anlayışta kalkınma için en önemli hususlardan biri tasarruf oranıdır. Çin bu anlamda ekonominin sıkıntıya girdiği noktada tasarruf oranını artırarak krizden çıkma formülünü uygulamaya çalışmaktadır. 2014 yılında basit bir hesapla Çin’in tasarruf oranı yaklaşık %50 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu oran petrol ve doğal gaz zengini ülkeler liste dışı bırakıldığında birinci sırada yer almaktadır. Bu oranla Çin aynı yıl tasarruf oranı noktasında Türkiye’nin yaklaşık 3 katı, Almanya’nın yaklaşık 1,8 katı, Güney Kore’nin 1,5 katıdır (Dünya, 2016). Bu anlamda makro dengelerin korunması noktasında tasarruf oranlarının bu denli yüksek olması ekonomi politikalarının uygulamasında Çin devletinin elini güçlendirmektedir.

Tabloda yer alan bir diğer makro gösterge olan işsizlik konusunda da Xi döneminde çok büyük bir iyileşme görülmemiştir. Ekonominin durağan bir seyir izlediği bu dönemde istihdam politikaları konusunda gösterilen çabalara rağmen işsizlik oranı %4’ün altına indirilememiştir. Bununla birlikte genç işsizlik oranı açısından da durum parlak görünmemektedir. Genç işsizlik oranı 2013 yılında %10,44 olup 2015 yılında 10,59’a çıkarak rekor seviyede gerçekleşmiş, 2018 yılında ise %10,59 seviyelerinde gerçekleşmiştir

4. Ticaret Savaşında Hegemonik İstikrarın Analizi

ABD ile Çin ticari ilişkileri 1780’li yıllara kadar dayanmaktadır. Tarihte Afyon Savaşı olarak bilinen savaştan sonra 1844 Wanghiz Anlaşması’yla ABD, Çin’de beş liman hakkı elde etmiş ve bu bölge aracılığı hem ekonomik hem de siyasi anlamda ilişkilerini sürdürmüştür (Freeman, 2004: 3). Son yıllarda küreselleşmenin etkisiyle mal ve fikirlerin dolaşımı noktasında dünyada eşine rastlanılmamış bir hız ve devinim bulunmaktadır. Bu döngüyü yorumlayanlardan bazılarının göre bu koşullar insanoğlunun gelişimi ve değişimi için olumlu birer gelişmedir. Bu görüşü savunanlara göre serbestliğin ekonomi alanındaki uygulamaları olan serbest ticaret ve açık para piyasaları ekonomik başarı için vazgeçilmez bir unsurdur. Bununla birlikte bu görüşün karşısında görüş belirtenlere göre ise küreselleşme ve serbest piyasa geniş sosyal düzenlemelerle birlikte yol alınmadığı zaman iş hayatına olumsuz etki etmekte, eşitsizliği ve yoksulluğu artırmaktadır. Bu görüşü benimseyenler genelde küreselleşme karşıtı olarak DTÖ, IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlara karşı faaliyet yürütmektedir.

(Freeman, 2004: 1) Ticaret savaşı söyleminin ortaya atıldığı bu dönemde Çin, ABD için; ikinci en geniş mal ticaret pazarı, üçüncü en büyük ihracat pazarı ve en büyük ithalat pazarı olma niteliğini taşımaktadır. Bu veriler ışığında şüphesiz ABD-Çin ticari ilişkilerinde iki taraf da kazanan durumda bulunmaktadır. Çin aynı zamanda ABD hazine hisselerine sahip ülkeler sıralamasında ikinci sırada yer alan bir konumda bulunmaktadır (Morrison, 2019: 2).

ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşını başlatan gelişmeler 2018 yılında başlamıştır. 2018 yılının Ocak ayında ABD, Çin'den ithal ettiği güneş enerjisi panellerine ve çamaşır makinelerine uyguladığı vergilerde artışa girmiştir. Bu vergilerde çamaşır makinelerinin ilk 1.2 milyonluk dilimi için %20 artı kalan kısmı için de %50'lik bir vergi düzenlemesi getirmiştir. Aynı zamanda güneş enerjisi üretiminde kullanılan güneş panellerine de %30'dan başlamak üzere 4 yıllık bir süre diliminde azalan oranlarda ek gümrük vergisi getirmiştir (NPR, 2018).

Ticaret savaşlarındaki bu gelişmelerin ikinci aşamasında ise mart ayında gündeme bomba gibi düşen çelik ve alüminyum gibi metallere yönelik vergileri uygulamaya konmuştur. Bu yeni düzenlemelere göre ABD çelik ithalatına %25, alüminyum ithalatına da %10 vergi koyduğu açıklamıştır. Bu uygulamadan bazı ülkeler Haziran 2018'e kadar muaf tutulmuştur (Financial Times, 2019). Ağır sanayi ve mamul madde üretiminde oldukça stratejik bu ürünlere getirilen vergiler ABD'nin piyasada düzeni sağlamaya yönelik bir uygulaması olarak değerlendirilmektedir. Bu vergilendirmede temel olarak ABD ticaret bakanlığı tarafından yürütülen araştırmalar sonucunda bu alandaki var olan düzenin ABD ulusal ekonomisine ve güvenliğine zarar verdiği değerlendirilmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu dönemden sonra Çin'in ABD'nin yaptırımlarına karşılık vermesiyle beraber ticaret savaşlarında karşılıklı sert adımlar atılmıştır. Mart ayında Çin'in 3 milyar dolar tutarında %15 oranında 120 ürüne ek gümrük vergisi koymasıyla beraber durum daha da kötüye gitmeye başlamıştır. Çin'in gümrük vergisi koyduğu ürünler arasında meyveler, fındık, şarap gibi ürünler yer almaktadır. Aynı zamanda Çin, içlerinde uçak, otomobil, soya gibi ürünlerin olduğu 8 farklı ürüne de %25 oranında vergi koyduğunu açıklamıştır. Bu açıklamadan bir gün sonra ise ABD, yaklaşık 50 milyar dolar değerinde içlerinde hava ekipmanları, makineler ve medikal endüstri ürünlerinin de bulunduğu 1300 ürüne %25 vergi koyduğunu açıklamıştır. Bir gün sonra ise Çin hükümeti 106 ürüne yaklaşık 50 milyar dolar tutarında %25 gümrük vergisi koyduğunu açıklamıştır (Jascula, 2019: 172).

Mayıs ayında iki ülke arasındaki ticari problemleri çözmeye adına girişilen çabalar sonuç vermemiş, önce ABD'nin daha sonra da Çin'in 50 milyar dolarlık karşılıklı vergi düzenlemeleri yapmıştır. 2018 Temmuz ayında ise yeni bir vergi düzenlemesi yapılmıştır. Donald Trump tarafından açıklanan listeye göre yeni vergiler %10'luk bir oranda ve yaklaşık 200 milyar dolar değerinde bir tutara karşılık gelmektedir. Bu düzenlemeler dünyadaki en zengin 500 şirketin içinde yer alan Çinli şirketleri etkilemektedir. Bu firmalar, otomotiv, inşaat, yiyecek gibi sektörlerde etkin olan firmalardan oluşmaktadır. Listede ABD ulusal güvenliği için risk teşkil edebilecek ürünler de eklenmiştir (Financial Times, 2019). Bu gelişmelerin ardından devletler bir uzlaşma bulabilmek adına bir araya gelmişler fakat bir çözüm yolu bulamamışlardır. Bunun üzerine ABD, 10 Mayıs 2019 tarihinde 200 milyar dolar değerinde vergileri %10'dan %25'e çıkararak bir karar almıştır. Kararın gerekçesi olarak ise 11 aydan beri devam eden görüşmelerden sonuç alınamamasının etkili olduğu belirtilmiştir. 23 Ağustos tarihinde Trump'ın daha önce vergiyi yükselteceğini söylemesi üzerine harekete geçen Pekin tarafı ABD'ye karşı 75 milyar dolarlık ek bir vergi düzenlemesi yapacağını duyurmuştur. Bu açıklamalarda aynı zamanda 15 Aralık 2019'dan sonra otomotiv alanındaki vergilerin %12'den %42.6'ya çıkarılacağını duyurmuştur. Bu yolla Çin, hem ABD'li otomobil ihracatçıları hem de otomotiv sektöründeki diğer ihracatçıları etkileyen bir düzenleme yoluna gitmiştir (Peterson Institute for International Economics, 2019). Görüldüğü üzere ticaret savaşı noktasında iki ülkenin de karşılıklı attıkları adımlarla beraber sorunları daha karmaşık ve zor bir hale getirmiştir. Bu süreçte Kasım 2019

itibariyle ABD'nin uygulamaya koyduğu verginin toplamı 550 milyar dolar, Çin'in uygulamaya koyduğu vergilerin toplam tutarı 185 milyar dolar tutarında olmuştur (Financial Times, 2019).

Tablo:3 Bazı Ekonomik Göstergeler Eşliğinde ABD-Çin Ekonomi Karşılaştırması

	2016		2017		2018	
	ABD	ÇİN	ABD	ÇİN	ABD	ÇİN
İmalat (% of GSMH)	11.122	28.956	11.154	29.303		29.414
Araştırma ve Geliştirme Harcamaları (%GSMH)	2.772	2.108	2.802	2.129		
İleri teknoloji ihracatı (Milyar \$)	176.668	594.592	156.937	654.188		176.668
Patent Başvuru (Yerleşik)	295,327	1.204.981	293904	1245709	285095	1393815
Patent Başvuru (Yerleşik Olmayanlar)	310.244	133.522	313.052	135.885	312.046	148.187
Endüstriyel Dizayn Uygulamaları (Yerleşik Olmayan)	17578	18.395	22451	17841	24.313	19,702

Kaynak : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

Tablodaki veriler ışığında ABD'nin yalnızca iki temel bileşen noktasında öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin milli gelire oranı başlıklı kısım, Amerikan ekonomisinin temel gelişim anlayışına uygun olarak ülke ekonomisine öncülük eden teknolojilerin üretilmesi noktasında kilit bir role sahiptir. Tabloda öne çıkan diğer başlık ise yerleşik olmayanların yaptıkları patent başvuru sayılarıdır. Bu maddede yine ABD ekonomisinin dünyanın her yerinden mucit ve keşiflere yer sağlama özelliği göstermesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada fikir ve üretim noktasında öne çıkmayı düşünen bireylere fırsatların oluşturmasında ABD diğer ülkelere göre daha güzel imkanlar sağlamaktadır. Bu iki başlığın dışındaki maddelerde Çin'e ait verilerin üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bu noktada Başkan Trump'ın bu noktadaki geri kalmışlığı yalnızca ekonomik olarak değerlendirmedeği bunları aynı zamanda Amerikan egemenliğinin azalması olarak değerlendirdiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada ticaret savaşlarının hegemonik istikrar teorisi bağlamında analizinde teorinin temel argümanlarında sıkça vurgu yapılan hegemon davranışlarında "ekonomik gerekçeler hakimdir" anlayışının aksine son dönemdeki çalışmalarda sıkça atıf yapılan hegemon davranışlarında güvenlik gerekçelerinin daha etkili olduğu olgusu kapsamında bir değerlendirme yapılacaktır. Bu noktada ABD-Çin ilişkilerindeki ekonomik sebeplerin ötesinde milli güvenlik boyutuna sıkça vurgu yapılan bir analiz yapılacaktır. Bu analizde sık sık istatistiki veriler kullanılacaktır. Çin, ABD'nin en büyük ithalat partneridir. ABD Çin'den 2018 yılı itibariyle yaklaşık 540 milyar dolar tutarında ithalat gerçekleştirmiştir. Bu tutar ABD'nin toplam ithalatının yaklaşık %21.2 oranına denk gelmektedir. İthalatın ürün bazında değerlendirmesi yapıldığında elektrikli makineler, makineler, halı ve yatak ürünleri, oyuncak ve plastik maddeler ön plana çıkmaktadır. Amerika'nın hizmet sektörü bazında ithalatı ise 18.4 milyar dolar seviyelerinde gerçekleşmiştir. Bu tutar 2008 yılının yaklaşık %68 oranında fazlasına denk gelmektedir. Ürün bazlı değerlendirildiğinde ulaşım, seyahat, araştırma ve geliştirme hizmetleri bu alandaki ithalatta öne çıkan ithalat kalemleri olarak öne çıkmaktadır. ABD ile Çin arasında 2017 yılı itibariyle ticari denge incelendiğinde; ürün bazlı dış açık noktasında ABD'nin 420 milyar

dolar, hizmet sektörü bağlamında ise Çin'in 41 milyar dolar dış ticaret açığı bulunmaktadır. Yatırım noktasında ise ABD'deki Çin yatırımlarının toplam tutarı 39,5 milyar dolar, ABD'nin Çin'deki yatırımları toplamı da 107,6 milyar seviyelerinde bulunmaktadır (Office of The United States Representative, t.y.).

İstatistiki rakamlar ışığında hegemonik istikrar teorisi bağlamında ilk yapılacak yorum ABD'nin Çin'e karşı ithalat konusunda oldukça bağımlı bir durumda olması durumudur. Hegemonik istikrar teorisine göre bir hegemon sistemi kontrol etme ve istediği tarafa yönlendirme noktasında mutlak hakimiyete sahip olmalıdır. Bu noktada ABD'nin eli Çin'e karşı oldukça zayıf durumdadır. Çünkü ithalat noktasındaki bağımlı olma durumu devletlerin dış siyasetlerini direk etkileyen en temel hususlardan biridir. Bu bağımlılık her ne kadar ekonomik anlamda bir zafiyet oluştursa da ulusal güvenlik alanında önüne geçilmesi hayli zor problemlere yol açabilecek bir problem niteliği taşımaktadır. Son dönem teorisyenlerinden Robert Cox tarafından sıkça dile getirilen rıza retorikğine göre; devletlerin aynı yöne hareket edebilmesi için hegemon devletin uygulamalarına diğer devletlerin katılması ve kabul etmesi gerekmektedir (Şöhret, 2011: 8). Ancak ABD'nin ekonomik göstergeleri açısından ABD'nin bu gücü ortaya koyabilecek şartları bu koşullarda sağlaması mümkün değildir. Yine Keohane'ye göre hegemon olabilmenin koşullarında güç, sermaye, piyasa ve pazara hakim olma konularında öne çıkabilmek gerekmektedir (Keohane, 1984: 33-34). Ancak bu koşullar altında ABD'nin tam hegemon olabilmesi ve istediği koşulları başka ülkelere rızaya dayalı bir şekilde kabul ettirmesi zor görünmektedir.

ABD-Çin ticaret savaşlarında her ne kadar ekonomik sebepler ön plana atılsa da aslında sebeplerin altında yatan gerekçelerin hepsi bilgiye sahip olmanın ülkelere sağladığı avantajları elde tutmaya yönelik davranışlardan kaynaklanmaktadır. Bu bölüme kadar olan kısımda ekonomik gerekçelerle ilgili istatistiki bilgiler ve analizlere yer verilmiştir. Bundan sonraki bölümde ise ticaret savaşlarının bilgiye sahip olma noktasındaki gerekçelerine milli güvenlik olgusuna da vurgu yapılarak analiz yapılacaktır. 2010 yılında ABD'li telefon üreticisi Apple ile Çinli telefon üreticisi HTC arasında patlak veren patent davası bu alandaki en önemli olaylardan biri olma niteliğini taşımaktadır. Apple 2010 yılında HTC'nin Google Android sürümünde 10 adet kendilerine ait patent ihlaline konu olabilecek durum tespit etmiştir. Bu durumun benzeri 45 patent ihlali için daha başvuru yapılmış ve başvurular sonucunda HTC şirketine ithalat noktasında kısıtlamalar getirilmiştir (Trappey, Trappey ve Wang, 2016).

Çin ABD menşeli ürünlerin üretiminde kilit role sahip bir ülke konumunda bulunmaktadır. ABD'nin en önemli bilişim şirketlerinden biri olan Apple, Dünyada 200'den fazla alt sektör kuruluşundan malzeme temin etmektedir. Bu şirketlerin merkezleri konum bazlı değerlendirildiğinde; Çin(358) ile en fazla tedarikçi barındıran ülke konumunda bulunmaktadır. Yine bir diğer ABD'li teknoloji devi olan Intel'in tedarikçilerinin %20'si Çin'de faaliyet göstermektedir (Morrison, 2019: 18-19). Bu ürünlerin üretim aşamalarında ortaya çıkan güvenlik açıkları, patent kopyalama, veri hırsızlığı gibi nedenlerden dolayı Trump yönetimi verinin ABD'de kalması adına bu şirketleri ABD'ye geri dönmeye davet etmektedir. Aslında temel sebep ekonominin ötesinde bilgi sistemlerinin sahip olduğu devasa güce karşı ulusal güvenliği en üst düzeye çıkarma gayretidir. Bu noktada hegemonik istikrar teorisinde sıkça atıf yapılan küresel düzene sahip olmanın formülünü, Trump yönetimi öncelikle kendi verilerine sahip çıkma olarak değerlendirmektedir (İncekara, 2020: 204-205).

ABD tarafında Çin'e karşı uygulanan yaptırımlarda öne çıkan en önemli hususlardan biri de siber saldırı noktasındadır. Amerikan Ticaret Bakanlığı verilerine göre inovasyon ve fikri mülkiyet hizmetleri (IP teknolojileri) 45.5 milyon kişiye iş sağlamış ve ekonomiye 6.6 trilyon dolarlık bir katkı sağlamıştır. Aynı zamanda toplam üretilen hasıla oranında da GSMH'nin %48.2'lik kısmı bu alandaki hizmetlerden elde edilmiştir (Morrison, 2019: 39). Dolayısıyla bu alanın korunması noktasındaki problemler ticaret savaşının kilit bir noktası niteliği taşımaktadır. BSA (İşyeri, yazılım ve lisanlı yazılımlar üzerine çalışan global ölçekli bir firma) tarafından yapılan bir araştırmaya göre ticari değer

taşıyan illegal yazılımlar noktasında Çin oldukça endişe verici rakamlara sahiptir. Çin’de bu yazılımlar 8.7 milyar dolar düzeyinde bir değere sahip olup, korsan yazılım oranı %70 seviyelerindedir. Aynı araştırmaya göre legal yazılımların tutarı Çin’de 3.7 milyar dolar iken aynı ürünlerin ABD fiyatı 41 milyar dolar seviyesindedir (Morrison, 2019: 46). Bu anlamda ABD pazarındaki firmalar Çin’deki internet korsanları için büyük bir pazar niteliği taşımaktadır. 2011 yılında ABD’li teknoloji şirketi McAfee tarafından hazırlanan bir raporda 70’den fazla ABD’li global şirkete sızıntıların olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda şirketlerin açıklarını kapatma doğrultusunda hareket etmediği zaman mağdur duruma düşebileceği ve buna karşı önlemlerini bir an önce alması gerektiği dile getirilmiştir. ABD’li yetkililere göre Çin hükümetinin ABD’li firmalara karşı en önemli saldırı kaynağı niteliğinde olan bu siber ekonomik casusluk faaliyetlerine karşı savaşmak gerekmektedir (Morrison, 2019: 50). ABD’li yetkiler Çinli teknoloji firmalarının Çin hükümeti önderliğinde yapılan illegal faaliyetlerin teknolojik güvene darbe vurduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda devlet güdümünde hareket eden bu tür inovasyon şirketlerinin sürekli olarak Amerika’nın global ekonomik rekabet gücünü ve ulusal güvenliğini tehdit ettiğini belirtmişlerdir (U.S.-China Economic and Security Review Commission, 2019: 5).

2016 yılında bilgi çalınması noktasında bir diğer önemli olay da Amerikan Çelik şirketi ile bazı Çinli çelik üreticilerinin arasında karbon ve çelik alaşım ürünleri ile ilgili yaşanmıştır. ABD’li yetkililerin iddiasına göre Çin hükümeti ABD çelik şirketinin araştırma bilgisayarlarını ve ekipmanlarını hackleyerek bazı verileri ele geçirmiş ve üretimdeki tescilli yöntemleri çalmış, bu çaldıkları metodlarla yeni ürünler yapmış ve ürünleri ihraç etmiştir. Bu ürünleri de pazarda daha önce emsali yapılmamış bir ürün olarak tanıtmıştır (Morrison, 2019: 53).

ABD’li yetkilere göre, son dönemlerde Çinli firmaların ve araştırma kuruluşlarının sıkça başvurduğu bu yöntemler ABD’nin ekonomik liderliğinin altını oymakta ve Çin’e asimetric bir güç kazandırmaktadır. Bu yöntemler aracılığıyla Çinli askeri strateji uzmanları yöntemler belirlemede Çin ordusunun modernize edilmesinde ve ABD yeteneklerinin ve taktiklerinin aşılmasında kilit bir rol oynamaktadır. Yapay zekâ kullanan bu uygulamalardan bazıları ise şunlardır: Alibaba, Tencent, Baidu, Cambricon, Huawei, SenseTime vs. (U.S.-China Economic and Security Review Commission, 2019: 10-11). ABD’li yöneticiler bütün bu şirketleri önce ABD’nin sonra ise Dünya’nın kontrol altına alınmasında kullanılan birer aktör olduğunu dolayısıyla bu şirketlerin ABD’nin ulusal güvenliğine tehdit oluşturduğunu düşünmektedir.

Sonuç

ABD ile Çin arasındaki ticaret görüşmeleri uzun yıllardan beri dünya gündemini meşgul etmektedir. Bu konunun gündeme gelmesi temelde Çin’in DTÖ’ye girmesinin ardından ekonomik alanda gelişme olağanüstü gelişme gösterdiği 2001 yılı sonralarına dayanmaktadır. 2001 yılından sonra Çin, hem ekonomik hem de siyasi olarak kısmen dışa açılmıştır. Oldukça kapalı bir toplum imajına sahip Çin’in dışa açılması ilk başta batılı devletler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Ancak geçen süre boyunca ekonomi alanındaki açıklığa siyasi alandaki açık kapı politikası eşlik etmemesi üzerine Çin’e yönelik şüpheler de artmıştır. 18. Büyük Komünist Kongrede Genel Sekreterlik koltuğuna oturan Xi Jinping’in ardından Çin’in politikaları daha da sertleşmiştir. Xi, politikalarında büyük bir devlet ve hegemon bir güç olma yolunda stratejik adımlar atarak ülkeyi yönetmeye devam etmiştir. Çin ekonomisi 2010’lu yıllarda ABD ekonomisiyle yarışır bir hale gelmiştir. Batılı devletler her ne kadar liberal değerleri ve serbest piyasa ekonomisini savunsalar da Çin’in karşı konulmaz yükselişi karşısında tedirgin olmaya başlamıştır. Xi dönemindeki bazı politikalar dünyanın hegemon gücü olarak gösterilen ABD’nin tepkisini çekmiştir. Kuşak Yol Projesi, Shangay İşbirliği Örgütü gibi projelerin yanı sıra Çin’in Güney Çin denizinde ve uluslararası denizlerde boy göstermeye başlaması ABD’yi Çin’e karşı önlem alma yoluna itmiştir. Bunlara ek olarak ikili ticari ilişkilerde ABD’nin Çin’e karşı dış ticaret açığı bulunmaktadır. Bu konu da ABD ulusal güvenliğini tehdit eden bir nitelik

taşımaktadır. Aynı zamanda Çinli teknoloji firmalarının karıştığı bilişim suçları gibi olaylar da ABD'nin Çin'e daha fazla yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Çalışmada genel olarak öncelikle hegemonik istikrar teorisinin tarihsel geçmişi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca teoride tarihsel süreçte ortaya çıkan farklı yorumlamalar da detaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Teoride etkili olan teorisyenlerin görüşlerine atıflar yapılarak kavramsal bir çerçevede teori anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ABD ekonomisinin Trump dönemi öncesi ve sonrası durumuna ilişkin istatistiki bilgilere yer verilmiştir. İstatistiki bilgilerin ortaya çıkmasında etkili olan siyasi ve ekonomik nedenlere de sıkça atıf yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Xi döneminde Çin ekonomisinin genel görünümüne ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Çin ekonomisini etkileyen tarihi olaylar da anlatılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ABD ve Çin ilişkilerinin ekonomik veriler eşliğinde analizi yapılmıştır. Bu bölümde bilgi teknolojilerine yönelik olarak ABD tarafından sıkça gündeme getirilen bilgi teknolojileri konusuna da ayrıca değinilmiştir.

Sonuç olarak, Trump döneminde ABD'nin Çin'e karşı uyguladığı yaptırımların nedeni birçok kişiye göre ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Oysaki hegemonik istikrar teorisinin eleştirel bakış açısına göre durum ekonomik olmanın ötesinde gizli bir güvenlik meselesinde yatmaktadır. Nitekim kapitalist bir toplumda paranın ve malların değişimi en başta hegemon olan gücün işine gelmektedir. Çünkü ticaret arttığı oranda en büyük payı alan da yine kendisi olacaktır. Ancak günümüzdeki ticaret savaşlarında asıl olan ekonomik uyumsuzluklar değildir. Ticaret savaşındaki asıl mesele bilgi teknolojileri ve bilgiye sahip olma yönündeki çıkar çatışmasıdır. Bu noktada son yıllarda artan Çin bilgi teknoloji firmaları, Amerikan hegemonisini tehdit eder bir hale gelmiştir. Çin bu firmaların sayesinde dünyadaki birçok yerin ve bölgenin bilgisine sahip bir konumdadır. Bilgi teknolojilerindeki güç yalnızca var olan güç olarak düşünülmemelidir. Bu güç aynı zamanda etkileme gücü, şekil verme gücü, bilinme gücü gibi anlamlar da içermektedir. Çinli firmalar aslında Amerikan hegemonyasının bilinirliğini ciddi oranda tehdit eden bir nitelik taşımaktadır. Son yıllarda Çin'deki ABD'li firmaların ürün bilgilerinin çalınması, kopyalanması ve pazara sürülmesiyle ABD'nin teknolojik gücü ciddi oranda zarar görmektedir. Bunlara ek olarak son yıllarda kalitesiz mal üreten ülke konumundaki Çin firmaları satın almalar yoluyla imaj değiştirmeye çalışmakta ve kendilerine karşı var olan düşünceleri değiştirmeye çalışmaktadır. Dünyanın en sağlam otomobil üreticisi Volvo'nun satın alınması, Alman Mercedes'in ortaklarından Daimlerin satın alınması girişimleri bu yeni algı oluşturma çabalarının bir ürünü olarak gösterilmektedir. Çin, son dönemde şu anlayışın farkına varmıştır. "Hegemon olmanın tek bir koşulu vardır. Eğer insanoğlunun yaşam bilgisini elinizde tutabiliyorsanız, dünyayı yönetmeye aday bir ülke değil, dünyanın hakimisiniz."

Kaynakça

- Akdağ, Z. (2018). "Avrupa Birliği'nin Geleceği: Hegemonya, İmparatorluk veya Dağılma. Birey ve Toplum", Cilt:8, Sayı:16, ss:217-255.
- Alantar, D. (2008). "Küresel Finansal Kriz: Nedenler ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme", Maliye ve Finans Yazıları, Cilt:1, Sayı:81, ss:1-10.
- Bedirhanoglu, G. N. (2006). Uluslararası Ekonomik Örgütlerin Amerikan Hegemonyasındaki Rollerini, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Bozdağlıoğlu, Y. (2013). "Hegemonic (in)Stability Theory and U.S. Foreign Policy: The Legacy of the Neocons in the Middle East", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, sayı:3, ss:1-12.
- Brown, K. (2017). "The Powers Of Xi Jinping", Asian Affairs, Cilt:48, Sayı:1, ss:17-26.

- China Statistic Press. (2010). "China Statistical YearBook". Stats: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2010/indexeh.htm> (Erişim Tarihi:14.04.2020)
- China. (2012, 11 15). "Xi Jinping elected general secretary of CPC Central Committee". China.Org: http://www.china.org.cn/china/18th_cpc_congress/2012-11/15/content_27121146.htm (Erişim Tarihi:12.05.2020)
- Çalık, Ü. (2011). "Çin Ekonomisi (Mao ve Mao Sonrası Dönem)". *Lİberal Düşünce Dergisi*, Cilt:16, Sayı:64, 185-206.
- Demirci, E ve Palancı, O. (2019). "Ulusal Yazında Oyun Teorisi Üzerine Genişletilmiş Bir Literatür Taraması", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:11, Sayı:29, ss: 530-549
- Dünya. (2009). "Küresel kriz nasıl doğdu?", Erişim Adresi <https://www.dunya.com/gundem/kuresel-kriz-nasil-dogdu-haberi-88213> (Erişim Tarihi:10.05.2020)
- Dünya. (2016). "Çinli bizden az kazanıyor 3 kat fazla biriktiriyor", Dünya: <https://www.dunya.com/ekonomi/cinli-bizden-az-kazaniyor-3-kat-fazla-biriktiriyor-haberi-305999> (Erişim Tarihi:17.05.2020)
- Dünya. (2019, 10 4). ABD'de işsizlik 50 yılın dibini gördü. Dünya: <https://www.dunya.com/dunya/abdde-issizlik-50-yilin-dibini-gordu-haberi-454746> (Erişim Tarihi:18.05.2020)
- EROL, S. (2016). "İşgücü Piyasalarının Değişen Yapısı ve Sorunları", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, ss:34-56.
- Fan, S. (1991). "Effects of Technological Change and Institutional Reform on Production Growth in Chinese Agriculture", *American Agricultural Economics Association*, Cilt:73, Sayı:2, ss: 266-275.
- Financial Times. (2019). What's a Stake U. S -China Trade War. *Financial Times*: <https://www.ft.com/products?location=https%3A%2F%2F%2Fus-china-tariffs%2F> (Erişim Tarihi:19.05.2020)
- Freeman, R. (2004). "Trade Wars: The Exaggerated Impact of Trade in Economic Debate", *The World Economy*, Cilt:27, Sayı:1, ss: 1-23.
- Gilpin, R. (1981). "War and Change in World Politics", New York: Cambridge University.
- Gilpin, R. (1987). "The Political Economy of International Relations", Princeton : Princeton University.
- Goetz, S., Partridge, M. ve Stephens, H. (2018). "The Economic Status of Rural America in the President Trump Era and Beyond", *Agricultural&Applied Economics Association*, Cilt:40, Sayı:1, ss: 97-118.
- Jinping, X. (2014). "The Governace Of China", Beijing: Foreign Languages Press Co. Ltd.
- Karacasulu, N. (2009). "Hegemonik Düzen Tartışmaları ve Eleştirel Görüşler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı:4, ss:53-71.
- Karamurtlu, B. (2020). "Kuşak Yol Projesi Bağlamında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Küresel Hegemonya Girişimi", *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:6, ss:54-81
- Kaymak, M. (2016). "Hegemonya Tartışmaları Işığında İngiliz ve Amerikan Hegemonyaları: Yönlendirici Hegemonyadan Kural Koyucu Hegemonyaya", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:34, Sayı:1, ss:63-92.
- Keohane, R. (1984). "After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy", Princeton: Princeton University.
- Lamont, M., Park, B. Y. ve Hurtado, E. A. (2017). "Trump's electoral speeches and his appeal to the American white working class", *The British Journal of Sociology*, Cilt:68, Sayı:1, ss:154-180.
- Mckeown, T. (1983). "Hegemonic Stability Theory and 19th Century Tariff Levels in Europe", *International Organization*, Cilt:37, Sayı:1, ss:73-91.
- Morrison, W. (2019). "China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States. New York: Congressional Research Service.
- Noland, M. (2018). "US Trade Policy in the Trump Administration. *Asian Economic and Policy Review*", Cilt:13, Sayı:2, ss:262-278.
- NPR. (2018). "Trump Slaps Tariffs On Imported Solar Panels And Washing Machines", NPR: <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2018/01/22/579848409/trump-slaps-tariffs-on-imported-solar-panels-and-washing-machines> (Erişim Tarihi:13.05.2020)

- NTV. (2016). "Çin'de "tek çocuk" yasağı resmen sona erdi", NTV: https://www.ntv.com.tr/dunya/cinde-tek-cocuk-yasagi-sona-erdi,u_A8NrMec0C3BOFnTqP6wg (Erişim Tarihi:12.05.2020)
- Office Of The United States Representative. (tarih yok). "The People's Republic of China", Office Of The United States Representative: <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china> (Erişim Tarihi:19.04.2020)
- Okur, M. A. ve Ongur, H. Ö. (2014). "Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Teori". Ramazan Gözen (der.), Uluslararası İlişkiler Teorileri, İstanbul: İletişim Yayınları, ss:327-359.
- Öz, S., ve Yıldırım, M. (2011). Çin Halk Cumhuriyeti Ödemeler Bilançosunun Analizi. Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, ss:203-212.
- Öztürk, Z. (2011). "Hegemonik İstikrar Teorisi Çerçevesinde Dünya Ekonomisinin Yeniden Şekillendirilmesi ve Türkiye'nin bu Süreçteki Yeri ve Katkısı" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Peterson Institute for International Economics. (2019). "US-China Trade War: The Guns of August" Peterson Institute for International Economics: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/us-china-trade-war-guns-august>(Erişim tarihi:17.04.2020)
- Project Syndicate. (2016). "Trump, the Dragon, and the Minotaur", <https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-chinese-debt-global-imbalance-by-yanis-varoufakis-2016-11> (Erişim tarihi:19.04.2020)
- Swaine, M. (2015). "Xi Jinping On Chinese Foreign Relations: The Governance Of China And Chinese Commentary", China Monitor, Sayı:48, ss:1-14.
- Şimşek, M. (2005). "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) Üyeliğinin Ekonomik Etkileri ve Çin'in Geleceğine ilişkin Senaryolar", Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:11, Sayı:, ss:77-90.
- Şöhret, M. (2011). "Hegemonik İstikrar Teorisi Üzerinden Halk Hareketleri Sürecinde Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı Yeniden Okumak", Uluslararası Ortadoğu, ss:1-54.
- Tekir, O. ve Demir, N. (2019). "Çin'in Yeni İpek Yolu Girişimi ve Küresel Ekonomik Siyasal Sistemi Dengeleyebilme Olasılığı", Yönetim ve Ekonomi, Cilt: 26, Sayı:1, ss:264-276.
- The Washington Post . (2016). Trump Threatens "Consequences" for U.S. Firms That Relocate Off Shore", The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/politics/trump-threatens-consequences-for-us-firms-that-relocate-offshore/2016/12/01/a2429330-b7e4-11e6-959c-172c82123976_story.html (Erişim tarihi:15.04.2020)
- Time. (2019). "Trump Defends 'America First' Policy in U.N. Speech, Says the Future Belongs to 'Patriots' Over 'Globalists'", Time : <https://time.com/5684890/trump-un-address-america-first/> (Erişim tarihi:13.04.2020)
- Trappey, C. V., Trappey, A., ve Wang, Y.-H. (2016). "Are patent trade wars impeding innovation and development?", World Patent Information, Cilt:64, Sayı:82, ss:64-82
- U.S.-China Economic and Security Review Commission. (2019). Executive Summary and Recommendation. Washington: U.S.-China Economic And Security Review Commission.
- Üngör, Ç. (2009). "Çin ve Üçüncü Dünya", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı:41, ss:27-38.
- Web, M., ve Stephan, K. (1989). "Hegemonic Stability Theory: An Empirical Assessment", Review of International Studies, Cilt:15, Sayı:2, ss:183-198.